

PROGRAM

György Ligeti (1923-2006)	Atmosphères – for stort orkester	(ca. 9 min.)
Aleksandr Skrjabin (1872-1915)	Le poème de l’extase – symfonisk digt	(ca. 22 min.)
PAUSE		
Igor Stravinskij (1882-1971)	Le sacre du printemps (Vårofferet) – ballet i to billeder	(ca. 33 min.)

- Tilbedelsen af jorden
 - Introduktion
 - Forårets budbringere - de unge pigers dans
 - Spillet om bortførelsen
 - Forårsdansen
 - Spillet om de fjendtlige klaner
 - De vise ældres procession - tilbedelse af jorden
 - Jordens dans
- Offæret
 - Introduktion
 - De unge pigers mystiske ringdans
 - Forherligelse af den udvalgte
 - Anråbelse af forfædrene
 - Forfædrenes rituelle handling
 - Den udvalgtes offerdans

I en samarbejdsconcert opfører Aarhus Symfoniorkester og Aalborg Symfoni-orkester tre kæmpeværker, der hver på sin tid brød ny is i det musikalske landskab.

György Ligeti: Atmosphères, 1961

Mikropolyfoni – og **kosmisk mystik**

Med ordet mikropolyfon’ beskriver den ungarskfødte, østrigske komponist Ligeti selv sit banebrydende orkesterværk, ”der med ét gjorde mig berømt”. Værket er vanskeligt at beskrive. Det består af store klangflader, der langsomt skifter styrke, tæthed, liv og klangfarver. De 89 musikere spiller i princippet hver sin tone og melodi. På overfladen høres det som en stor brusen i forskellige kulører. På underfladen høres uklart de enkelte instrumenters stemmer som en krible-krablen, der levendegør klangene og får dem til at vibrere. Hvilket er det, komponisten betegner som mikropolyfoni, et mangestemmigt mylder af selvstændige stemmer.

Ligeti flygtede til Vesten, da sovjetiske styrker brutal nedkæmpede den ungarske opstand i 1956. Han kom til WDRs ny-oprettede elektroniske studie i Köln og arbejdede der nogle år. Men han fandt den elektroniske teknik for primitiv og miljøet omkring studiet for dogmatisk.

Sine erfaringer med elektronmusikken tog han med over i orkestermusikken og komponerede *Apparitions* (1959) og *Atmosphères* (1961). Musikken i *Atmosphères* er en forunderlig blanding af noget statisk og noget, der er fuldt af mikroliv. Oplevelsen af musikken kan bedst beskrives som: tidløs, uendelig, følelsesløs, kosmisk og mystisk. Det sidste har måske ikke været komponistens hensigt? Men mange mennesker har taget musikken til sig på den måde. Især efter at Stanley Kubrick i 1968 brugte

uddrag af musikken i sin film *2001: A Space Odyssey*.

Aleksandr Skrjabin: Le poème de l’extase, 1908

Teosofisk musik

Den russiske komponist Skrjabins ekstatiske værk er et symfonisk digt, som er et énsatset orkesterværk med en idé bagved, ofte af litterær art. Dem skrev f.eks. Liszt og Richard Strauss mange af – f.eks. Strauss’ *Don Juan*. Men her hører ligheden også op, selv om der ligger et 300 linjer langt digt bag til støtte for Skrjabins musikalske inspiration.

Omkring værkets tilblivelsestid 1905-08 ændredes Skrjabins musikalske stil sig afgørende. Han blev mere og mere optaget af teosofiske tanker og ville gennem sin nye musik bringe teosofien til udfoldelse – og dens endemål er den kosmiske ekstase! Det lange digt ligger også som inspiration bag 5. klaversonate, til hvilken han lod trykke følgende verselinjer, der siger lidt om hans tankebaner:

”Jeg kalder jer til live, I mystiske kræfter/ hensunken i den kreative ånds dunkle dyb/ I, livets angste skygger, / til jer bringer jeg dristighed!”

På det harmoniske område var han på vej til at forlade det tonale. Hans selvopfundne mystiske akkord består af kvart-stabler i stedet for dur-mol-akkordernes tertstabler. Akkorden kunne bruges både som klang og som melodi; og med den udvidede han det tonale til en mere dissonant klangverden.

En lang række temagrupper veksler igennem hele stykket. Der er lange kromatiske linjer; og motiver med triller og hvirvlende glissader. Mest dominerende er de temaer,

som messingblæserne spiller. Musikken har afsnit, der kan minde om Debussys svævende klangverden; andre afsnit kan høres som forlængelse af Wagners kromatiske Tristan-musik. Men de to højdepunkter, midt i og til slut i værket, har deres egen voldsomme skønhed.

PS: Skrjabins sidste ”magnum opus”, *Mysterium* (aldrig realiseret), skulle have været et ugelangt værk opført ved foden af Himalaya, hvori toner, dufte, farver, dans og rituelle tekster skulle indgå med deltagelse af alle skabninger, mennesker og dyr. Opførelsen skulle markere Verdens ende, hvor menneskeheden ville blive erstattet med noble væsener.

Igor Stravinskij: Le sacre du printemps (Vårofferet), 1913

Hedensk menneskeofring – et **rytmisk ritual**

I 1910 hentedes den unge, ukendte russiske komponist Igor Stravinskij til Paris af impresarioen Diaghilev for at sætte musik til en ballet, *Ildfuglen*, som skulle opføres af dennes kompagni, *Les ballets russes*.

I tiden omkring århundredskiftet fik flere unge russiske kunstnere øje på deres old-slaviske fortid, tiden før kristendommen, f.eks. maleren Nicholas Roerich. Han skabte kulisserne til *Sacre*.

Også Stravinskij fortæller, at han lige efter afslutningen på den første ballet, *Ildfuglen*, havde en drøm om en hedensk offerscene, hvor en ung jomfru danser sig til døde som offer for en god høst. Denne idé blev til en ballet, der viser forskellige rituelle scener, der fører til udpegelsen af den udvalgte jomfru og hendes sluttelige offerdans *Danse sacrale*.

Værket blev både som ballet og som musik en milepæl i moderne europæisk kunst i begyndelsen af 1900-tallet – på linje med Picassos første kubistiske malerier eller James Joyces roman *Ulysses*.

Nye rytmer

Det nye i rytmen er accenterne, der placeres i uregelmæssig afstand efter 9-2-6-3-4-5-3 slag. For at sikre strygernes accenter lader Stravinskij otte horn lave et gevaldigt trut på de accentuerede slag. Til disse akkorder, som er balletens egentlige begyndelse (efter et forspil), tramper en gruppe dansere voldsomt i jorden med indadvendte fødder. *Les ballets russes’* stjerne-koreograf Nijinskis dansetrin fordobler visuelt musikkens vilde, skiftende rytmer. Nijinskis koreografi var en lige så stor og provokerende sensation som musikken. Som koreografi afstak balletten kursen for skabelse af moderne ballet.

Det andet centrale rytmiske sted i balletten er den afsluttende offerdans (den udvalgte pige danser sig til døde), hvor en almindelig pulsfømmelse fuldstændigt opgives og i stedet opløses i hurtige 16-delsslag i uregelmæssige taktarter: 2/16 – 3/16 – 3/16 – 4/16 med voldsomme akkordslag og hylende hornglissader.

Som i de to første af aftenens værker, er der også i Sacre tale om et kæmpe orkesterapparat. Partituret foreskriver fem af hver træblæsertype (fem fløjter, fem klarinetter etc.); dertil otte horn, seks trompeter etc. *Le sacre* er på alle måder et grænseoverskridende værk.

God fornøjelse.

© Rolf Ruggaard marts 2019

Hans Graf, dirigent

Hans Graf er født nær Linz, hvor han studerede violin og klaver. Efter diplomeksamen i klaver- og dirigentstudier ved Musikhochschule i Graz fortsatte han sine studier i Italien. Hans Graf er kendt for sit vidtspændende repertoire og sin kreative programlægning, og han er en af nutidens mest respekterede dirigenter med optrædener over hele verden. Hans Graf blev i 2001 nomineret til Chevalier de l’Ordre de la Legion d’Honneur af den franske regering for sin udbredelse af fransk musik i verden, og i 2007 blev han tildelt Träger des Goldenen Ehrenzeichens der Republik Österreich. Han modtog i januar 2018 en Grammy. Siden 2013 har han været professor i orkesterdirektion ved Universität Mozarteum i Salzburg. Hans Graf er Aalborg Symfoni-orkesters 2. gæstedirigent og gæstede sidst Aalborg Symfoniorkester i september 2018.

1. VIOLIN

Vesselin Demirev
Yana Deshkova
Olga Daniluk
Michael Hübner
Thomas Rokkjær
Igor Vitenson
Christian Thordal
Christina Rudan
Else Marie Tolbøll

2. VIOLIN

Alexandr Dzybinsky
Olga Vitenson
Taras Daniluk
Mark Cherry
Mette Marie Matthiesen
Synnøve Gustavsson
Nadezhda Kornilova
Boris Grinman
Jaroslaw Nierychlo

BRATSCH

Evdokia Ershova
Arabella Bozic
Vladimir Bochkovskiy
Jonatan Sjølin
Ruben Kristensen
Elsebeth Schmidl
Benjamin Christensen

CELLO

Francisco Vila
Matthias Hehrmann
Ian Phillis
Vincent Stadlmair
Hanne Houengaard
Kirsten Martinsen

KONTRABAS

Charles DeRamus
Jeffrey White
Arly Wehner
Ian Berg

FLØJTE

Camille Guenot
Ida Marie Sørmo
Oshrat Weinberger

OBO

Judith Blauw
Jenny Sjøberg

KLARINET

Leah Aksnes
Randi Østergaard
Lisbet Binderup Thordal

FAGOT

Sheila Popkin
Yuan Dai
Sennen Costa

HORN

Erik Sandberg
Lauren Robinson
Asbjørn Ibsen Bruun
Isaac Shaw

TROMPET

Rasmus Eskesen
Lars Ole Schmidt
Camilla Simensen

BASUN

Bettina Ejlerts Jensen
Theis Stoico

BASBASUN

Jacob Ringsmose

TUBA

Mattias Johansson

PAUKE

Michael Pilgaard
Jonas Ervolder Bové

SLAGTØJ

Simon Sigfusson
Casper Facius
Malte Vendelby

HARPE

Mette Nielsen
Joost Schelling

CELESTE + ORGEL

Arne Jørgen Fæø

1. VIOLIN

Ian van Rensburg
Tue Lautrup
Hanne Holt Nielsen
Thea Clemson Anderson
Katrín Djordjevic Sønnichsen
Matthias von Niessen
Matthias Gahl
Peter Clemson Steensgaard, kontrakt
Lisa Marie Vogel, assistent

2. VIOLIN

Sarah Foldager
Birgitte Bærentzen Pihl
Marta Wisniowska
Erik Søndergaard Jensen
Vibeke Lund Nielsen
Charlotte Hald Lauridsen
Søs Nyengaard
Pernille Jönsson Nüchel
Jens Astrup

BRATSCH

Luminita Marin
Christine Høge Larsen
Nikolaj Lind Pedersen
Lars Kvist
Eva Paulin
Morten Møller
Ático Razera

CELLO

Eugene Hye-Knudsen
Brian Friisholm
Jens Lund Madsen
Ananna Lützhøft
Chiao-Hui Hwang
Fang-Yu Liang

KONTRABAS

David McIlpatrick
Erik B. Higgins
Christian Jørgensen
Frank Christensen

FLØJTE

Lena Kildahl Larsen
Judith Werle

OBO

Oliver Nordahl
Malene Bjerg Poulsen
Ekaterina Bergstedt, kontrakt

KLARINET

Mathias Kjøller
Vibeke Kærsgaard Lembecke
Kristian Flagstad

FAGOT

Justin Sun
Eric Beselin

HORN

Flemming Aksnes /
Lisa Maria Cooper
Jari Kamsula
Carsten Adrian
Klaus Gottlieb

TROMPET

Kim Hansen
Anders Kildahl Larsen
Martin Schuster

BASUN

Marek Stolarczyk

BASBASUN

Jens Vind

TUBA

Jonathan Borksand Hanke

SLAGTØJ

Anders Lynghøj

DR P2

Koncerten optages fredag den 15. marts 2019 af DR P2

EN NY ÆRA

Aalborg Symfoniorkester i samarbejde med Aarhus Symfoniorkester

Torsdag den 14. marts 2019 kl. 19.30

Koncertsalen i Musikkens Hus

Fredag den 15. marts 2019 kl. 19.30

Symfonisk Sal i Musikhuset Aarhus

Dirigent Hans Graf
Koncertmester Vesselin Demirev

Der tages forbehold for trykfejl og ret til ændringer